

ТЕРАЗИЈЕ
TERAZIJE SQUARE

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Теразије

Просторна културно-историјска целина

Културно добро

КУЛТУРНО ДОБРО

ПРОСТОРНО
КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКА
ЦЕЛИНА ТЕРАЗИЈЕ

Теразије, прва половина 20. века
Terazije Square, the first half of the 20th century

Уређење Трга Теразије започето је у првој половини 19. века, када је урбанистичка политика кнеза Милоша Обреновића изричито налагала ширење *Вароши Београда ван шанца* принудним исељавањем српских трговаца и занатлија из Савамале и парцелисањем простора који се протезао правцем од некадашње Стамбол капије на Тргу републике ка данашњој Славији. За будући развитак тада још увек периферних Теразија, од важности су била и два пута која су се ту сустицала: Крагујевачки друм, који се настављао на данашњу Улицу краља Милана, и Смедеревски друм, који се настављао

на Фишегџијску чаршију, данашњи Булевар краља Александра. Теразије тако постају главна колска станица на улазу у Београд, а застајање запрега лево и десно од главног друма формирало је привремене *станице*, које су дале данашњем тргу Теразије благо левкасти облик. Одмах након издавања турског Хатишерифа из 1830. године, започета је интензивна градња и уређење града. Ослобођен турског притиска, Београд се убрзано развијао, раскидајући везе са оријенталном традицијом и везујући се за нове, прогресивне, европске токове. Наслеђена спонтано настала улична матрица Теразија, на

Теразије, почетак 20. века
A historical photo, early 20th century

рачвању главних путева, затечена приликом насељавања, остала је неизмењена до данас. Блокови су неправилни, а парцеле постепено уситњаване, по садржини су биле полифункционалне – становање, радње и магацини, оријентисане према дубини блока, у уличном фронту широке у просеку 10–12 м. Прве куће биле су скромне и приземне, ређе спратне, зидане од ћерпича са оплатом од блата и кровом од ћерамиде. Улице су биле некалдрмисане, а на извесним одстојањима постављани су петролејски фењери. На челу прве комисије за уређење Теразија био је словачки инжењер Франц Јанке, који је предложио реконструкцију тадашње оријенталне мреже улица на овом простору, међутим, његов предлог је делимично усвојен јер је изискивао велика финансијска средства. За време власти кнеза Александра Карађорђевића

(1842–1858), Теразије добијају репрезентативан изглед. За своју резиденцију кнез Александар је од Стојана Симића, председника Државног савета и једног од првих житеља Теразија, откупио плац са кућом који се налазио на месту данашњих зграда Старог и Новог двора. Почетком 20. века, због дворског комплекса, потез од Сремске и Коларчеве улице до Улице Драгослава Јовановића носио је назив Престолонаследников трг. Већ од седме деценије 19. века, за време власти кнеза Михаила Обреновића, кренула је модернизација Београда и Србије, а после ослобођења Београда од Турака 1867. и првих урбанистичких подухвата Емилијана Јосимовића дуж потеза Калемегдан–Славија оформљено је дугачко, централно градско ткиво. У ширем кругу око Милошеве чесме подижу се вишеспратне зграде, *палате*, и поставља

Игуманова палата пре Другог светског рата
Igujanov's Building before WWII

прва дрвена калдрма у Београду. Крајем 19. века, Теразијама је прошао и први трамвај, трг је калдрмисан и осветљен, што је привукло бројне инвеститоре и имућније власнике. Постепено занатлије замењују високи државни чиновници, интелектуалци и богати трговци. Куће пројектују српски архитекти европског образовања и носиоци нових идеја, самим тим сачувани објекти из тог периода сведоче о трансформацији некадашњег оријенталног града у модерну европску престоницу.

Нови конкурс за преуређење Теразија расписан је 1911. године и показао је и истакао њихов значај не само као транзитног саобраћајног трга већ као новог средишта јавног градског живота. Регулациони план био је замислио француског инжењера Едуарда Лежеа, по којем је Трг добио два коловоза, а по средини цветне

ронделе са гвозденом декоративном оградом. Током уређења, Чесма кнеза Милоша (постављена на Теразијама 1860. године) премештена је на Топчидер. Централно место Трга било је намењено фонтани са скулптуром *Весник победе* (данашњи Споменик Победнику), вајара Ивана Мештровића, чија је реализација прекинута због избијања Првог светског рата. Поводом венчања краља Александра 1922, у најбржем могућем року изграђени су скверови, и камена платформа према пројекту архитекте Драгише Брашована по средини Теразија, на чијем месту је 1927. године подигнута једноставна кружна фонтана. Коначно место Мештровићев споменик добио је на платоу Горњег града Београдске тврђаве 1928. године. Урбанистичко-архитектонска трансформација на прелому два века резултирала је градитељском

експанзијом у периоду између два светска рата, која се најбоље види и јасно примећује на Теразијама. Године 1937. подигнута је Палата „Албанија“, данашњи урбани маркер Београда. После Другог светског рата уклоњени су украсни скверови, фонтана и дрвена калдрма у циљу проширивања тротоара и формирања већег и јединственог коловоза. Чесма кнеза Милоша враћена је са Топчидера на првобитно место испред хотела „Москва“ 1975. године, где се и данас налази.

Данашње Теразије имају улогу главног транзитног трга у самом историјском језгру Београда, у оквиру којег се налазе грађевине од високог државног значаја, стамбене зграде, установе културе, хотели, угоститељски објекти, јавни споменици и паркови. С аспекта заштите културног наслеђа Београда, на овом простору налазе се репрезентативне грађевине, дела најистакнутијих српских и југословенских архитеката: Александра Бугарског, Јована Илкића, Милана Антоновића, Милорада Рувидића, Бранка Таназевића, Николе Несторовића, Данила Владисављевића, Петра и Бранка Крстића, Драгише Брашована, Милице Крстић, Владете Максимовића, Бранка Петричића, Лавослава Хорвата, Бранислава Маринковића, Алексеја Бркића, Богдана Игњатовића, због чега представљају збирку архитектонских достигнућа, од чега су нека и антологијски примери националног неимарства попут: Зграде Старог двора и Зграде Новог двора, Хотела „Москва“, Палате „Анкер“, Палате „Атина“, Игуманове палате, Палате „Албанија“ и Зграде друге женске гимназије. Најстарије сачувано здање на Теразијама јесте преправљена зграда некадашњег Министарства просвете – Дом Вукове задужбине (Краља Милана 2) из 1870–1871, дело архитекте А. Бугарског. Свака од ових грађевина има статус појединачног културног добра. Посебан сегмент Просторне културно-историјске целине *Теразије* чини Трг Николе Пашића, док је Теразијска тераса, отворена панорама ка реци и сремској равници. Иако је реч о транзитном тргу, у свести грађана Теразије су попут Кнез Михаилове, једна од најстаријих и најпознатијих градских улица, простор где се историја и традиција преплићу. Везује се за српске владаре и владарске династије, значајне појединце и историјске догађаје, где су се налазиле и налазе се и данас важне институције Београда. Вредности нематеријалне

Теразије 40, фотографски атеље Милана Јовановића
Milan Jovanović's Photo Studio at 40 Terazije Sq

баштине препознате су у културним појавама дугог трајања, старим занатима и кафанама, првим хотелима, као и појавама проистеклим из савремене историје.

Литература и извори:

Борић, Т. (2004), *Теразије* : урбанистички и архитектонски развој, Београд: Златоусти.

Досије културног добра "Теразије", Документациони центар Завода за заштиту споменика културе града Београда.

Terazije Square

Spatial cultural and historical ensemble

Cultural heritage site

Теразије 34, Крсмановићева кућа на Теразијама
Krsmanović's House at 34 Terazije Sq

Terazije Square came into being in the first half of the 19th century, when the "town-planning policy" of Prince Miloš Obrenović was focused specifically on the development of the town of Belgrade beyond the moat and as such commanded the displacement of Serbian merchants' and craftsmen's stores and workshops from the Savamala quarter, and the parcellation of the space stretching between the then Stambol gate, which stood where the Republike Square stands today,

and Slavija Square. Two roads that met at the then peripheral Terazije Square were crucial for the future development of that spot: Kragujevac Road stretched from the present-day Kralja Milana Street, while Smederevo Road run through the then Gun Powder Dealers' TownQuarter, Kralja Aleksandra Boulevard area today. In that way Terazije Square became the main cart station at the gates of Belgrade. It is the stopping of carts left and right from the road at the first provisional

Стари двор, Скупштина града
The Old Court Palace, home to the Belgrade City Assembly

stops that gave the the square its present-day funnel shape. Immediately after the Sultan's Hatt-i sharif of 1830, intensive town planning and development begun. Relieved of Ottoman oppression, Belgrade developed rapidly, breaking ties with the Oriental tradition and following new, progressive, European trends. However, the inherited spontaneously developed street matrix at the crossroads of two main access roads has been kept to this day. Newly erected building blocks were irregularly shaped and the plots of construction land gradually grew smaller and became poly-functional – residential space, stores and warehouses oriented towards the inside of the blocks 10–12m wide on average at the street front. The first houses build at Terazije Square were modest ground-storey, rarely two-storey dwelling places, made of mud-covered mudbricks

with pantile roofs. The streets were unpaved and lighted by oil lamps set at certain distances. The first committee for planning and developing Terazije Square was headed by a Slovak-born engineer Franz Janke, who proposed the reconstruction of the then Oriental street matrix. His proposal was only partly accepted since it called for considerable investment. During the reign of Prince Aleksandar Karađorđević (1842–1858), Terazije Square got the most presentable look. In order to make himself a residence, Prince Aleksandar bought from Stojan Simić, Head of the State Council and one of the first inhabitants of Terazije Square, a property with a house at the spot of the present-day Old and New Court palaces. In early 20th century, the stretch of land between the present-day Sremska and Kolarčeva streets and Dragoslava Jovanovića Street was

Дворски парк
Court Park

named the Regent's Square. The 1860s and the reign of Prince Mihailo Obrenović were marked by the modernisation of Belgrade and Serbia. Following the liberation of Belgrade from Ottomans in 1867 and the first urban-planning attempts of Emiliano Josimović, a long central urban tissue was formed along Belgrade Fortress – Slavija Square stretch. In the greater area around Prince Miloš's Fountain several multi-storey buildings emerged, called palaces due to their grandeur and luxury, and the first wooden pavement was laid in Belgrade. In late 19th century, the first tram crossed Terazije Square; the square was covered in cobblestone and lighted, attracting numerous investors and well-to-do homeowners. Gradually, instead by craftsmen the square became inhabited by high-ranked civil servants, members of the educated elite, and rich

tradesmen. The houses were designed by Serbian architects educated in Europe who brought from abroad new concepts and ideas. Their facilities preserved to this day stand witness to the transformation of the once Oriental town into a modern European capital.

The new competition for the redesign of Terazije Square was announced in 1911, focusing not just on its significance for the transit traffic in the capital, but on the square as a new centre of the public life in the capital. The regulation plan authored by a French engineer Edouard Leger envisaged two traffic lanes with flower roundels in between, separated from the lanes by decorative wrought iron fence. During the arrangement of the space, Prince Miloš's Fountain that stood on the square since 1860 was moved to Topčider Park. Central

spot of the square was intended for a fountain with the sculpture called the *Herald of Victory* (the Victor Monument today), sculpted by Ivan Meštrović, but its construction was thwarted by the outbreak of World War I. To mark the wedding day of King Aleksandar in 1922, small parks and a stone platform were hastily added to the centre of Terazije Square according to the design by architect Dragiša Brašovan. In 1927, at the site of the platform a simple round fountain was erected. Meštrović's sculpture was finally placed on a plateau in Belgrade Fortress's Upper Town in 1928. Urban-planning and architectural transformation at the turn of the century resulted in architectural expansion in the capital between two world wars, which is best perceived and clearly visible on Terazije Square. 1937 saw the construction of the *Albanija* Building, an urban showpiece of today's Belgrade. In the aftermath of World War II, small decorative parks, the fountain, and wooden pavement were all removed in order to widen both the pedestrian zone and the traffic lanes. In 1975, Prince Miloš's Fountain was moved back from Topčider Park to its original position in front of the *Moskva* Hotel, where it stands to this day.

Present-day Terazije Square serve as the main transit crossroads in the historic heart of Belgrade, priding itself on highly important state and residential buildings, institutions, hotels, hospitality venues, public monuments, and parks. From the aspect of Belgrade's cultural heritage protection, this area boasts a number of noteworthy buildings designed by most renowned Serbian and Yugoslav architects: Aleksandar Bugarski, Jovan Ilkić, Milan Antonović, Milorad Ruvidić, Branko Tanazević, Nikola Nestorović, Danilo Vladislavljević, Petar and Branko Krstić, Dragiša Brašovan, Milica Krstić, Vladeta Maksimović, Branko Petričić, Lavoslav Horvat, Branislav Marinković, Aleksej Brkić, Bogdan Ignjatović, which makes the square a treasure trove of architectural feats, some of which are anthological pieces of the National style in architecture, such as: Old Court and New Court palaces, the *Moskva* Hotel Building, the *Anker* Insurance Company Building, the Atina Building, Igumanov's Building, the *Albanija* Building, and the Second Girls' High School Building. The oldest preserved building in Terazije Square is the reconstructed building of the former Ministry of Education – home to Vuk's Foundation (at 2 Kralja Milana

St), a work of architect A. Bugarski dating from 1870–1871. Each of the above buildings are cultural heritage sites in their own right. A special segment in the spatial cultural and historical ensemble of Terazije Square is Nikole Pašića Square, while the so-called Terazije Terrace offer open vista of the river Sava and the Srem plains. Although essentially a transit square, in the minds of Belgraders Terazije Square is the continuation of Knez Mihailova Street, one of the oldest and the most famous city streets, a meeting place of history and tradition. Terazije Square is related to Serbian rulers and royal dynasties, renowned persons and historical events, home to past and present significant institutions of the city of Belgrade. Its values as an intangible heritage site derive from its long-lasting cultural phenomena, old crafts workshops and taverns, first hotels, and events of more recent history.

References:

Borić, T. (2004), *Terazije* : urbanistički i arhitektonski razvoj, Beograd: Zlatousti.
File of the Terazije Cultural Heritage Site, Archives of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade.

Теразије Terazije Square

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

Главни и одговорни уредник: Оливера Вучковић, директор

Текст: Ивана Весковић

Лектура: Преводилачки студио „Језикалац“, Татјана Тодоровић

Превод: Преводилачки студио „Језикалац“, Бојана Додић

Дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић, фото-документација ЗЗСКГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: „Virograf comp“ d. o. o., Београд

Београд, 2022.

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

908(497.11 Београд)(036)

ВЕСКОВИЋ, Ивана, 1977-

Теразије = Terazije square / [текст Ивана Весковић ; превод Бојана Додић ; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда = Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, 2022 (Београд : Virograf comp). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Подаци о ауторки преузети из колофона.
- Текст штампан двостручно. - Тираж 1.000. - Библиографија: стр. 6.

ISBN 978-86-6100-023-2

а) Београд -- Теразије -- Водичи

COBISS.SR-ID 76488201